

Date: 13th May-2026

O'ZBEKISTONDA TUPROQLARI, TARQALISH VA ULARNING
UNUMDORLIK AHAMIYATI.

O.N.Payanov

Termiz davlat muxandislik va agrotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi

Tel: (93) 221-00-21

Gmail: otabekpayanov00@gmail.com

O.A.Boypo'latova

Termiz davlat muxandislik va agrotexnologiyalar universiteti talabasi

Tel: (95) 354-10-91

Gmail: boypolatovaoyjamol@gmail.com

Annatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston hududa tarqalgan tuproqlari tug'risida umumiy ma'lumotlar kiritilgan. Hozirgi kunda qishloq xo'jaligi ekinlarni yetishtirishda tuproq unumdorligi juda muxim ahamiyatga egadir. O'zbekiston hududi tabiiy-geografik jihatdan hilma-xil bo'lgani sababli, bu yerda turli iqlim sharoitlari, relyef turlari va o'simlik qoplamlari asosida shakllangan ko'plab tuproq turlari mavjud.

Kalit so'zlar: Tuproq, o'simlik, unumdorlik, resurs, sho'rlanish, sho'rxok, iqlim, dexqonchilik, tog', yaylov, cho'l, meliorativ.

Аннотация В данной статье приведены общие сведения о почвах, распространённых на территории Узбекистана. В настоящее время плодородие почвы имеет большое значение при выращивании сельскохозяйственных культур. Так как территория Узбекистана отличается разнообразием природно-географических условий, здесь сформировалось множество типов почв, основанных на различных климатических условиях, рельефах и растительном покрове.

Ключевые слова: Почва, растение, плодородие, ресурс, засоление, солончак, климат, земледелие, гора, пастбище, пустыня, мелиоративный.

Annotation: This article provides general information about the soils distributed across the territory of Uzbekistan. Nowadays, soil fertility plays a very important role in the cultivation of agricultural crops. Since the territory of Uzbekistan is diverse in terms of natural and geographical conditions, many types of soils have formed here, based on various climatic conditions, relief forms, and vegetation cover.

Keywords: Soil, vegetation, productivity, resource, salinity, saline soil, climate, agriculture, mountain, pasture, desert, reclamation.

Kirish

Tuproq, bu yer yuzasining eng muhim tabiiy boyliklaridan biri bo'lib, u o'simliklarning o'sishi, suv va havo almashinuvining muhim omili hisoblanadi. O'zbekiston hududi tabiiy-geografik jihatdan hilma-xil bo'lgani sababli, bu yerda turli iqlim sharoitlari, relyef turlari va o'simlik qoplamlari asosida shakllangan ko'plab tuproq turlari mavjud. Har bir tuproq turi o'zining fizik, kimyoviy hamda biologik xususiyatlari bilan farqlanadi va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida muhim o'rin tutadi [1-21].

Asosiy qism

O'zbekiston tuproqlarining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar O'zbekiston tuproqlari asosan iqlim, suv manbalari, o'simlik qoplami, relyef va inson faoliyatining ta'siri ostida shakllanadi. Respublikamizda iqlim asosan quruq va kontinental bo'lib, yog'in miqdorining kamligi va bug'lanishning yuqoriligi tufayli tuproqlarning ko'pchiligi sho'rlanishga moyil. Sug'oriladigan dehqonchilikda esa inson faoliyati natijasida tuproqlarning unumdorligi oshadi, lekin noto'g'ri sug'orish yoki drenaj tizimining yo'qligi sho'rlanish jarayonini kuchaytiradi.

Cho'l mintaqasi tuproqlari.

O'zbekiston hududining katta qismi - Qizilqum, Ustyurt va Qoraqum kabi cho'l hududlari - cho'l mintaqasiga kiradi. Bu yerda asosan bo'z tuproqlar, qumli tuproqlar va sho'rxok tuproqlar tarqalgan. - Bo'z tuproqlar O'rta Osiyo uchun xos bo'lib, ularning unumdorligi sug'orish natijasida sezilarli darajada oshadi. - Sho'rxok tuproqlar esa tarkibida tuz ko'p bo'lgani sababli meliorativ ishlov talab etadi. Bunday tuproqlarni unumdor holga keltirish uchun yuvish, drenaj tizimini yaxshilash va organik o'g'itlardan foydalanish zarur.

Adir va tog' oldi mintaqalari tuproqlari.

Adir mintaqalari Farg'ona vodiysi, Toshkent viloyati, Samarqand va Qashqadaryo viloyatlarining ayrim qismida joylashgan. Bu hududlarda to'q tusli bo'z tuproqlar, tusli bo'z tuproqlar va tog'-bo'z tuproqlar tarqalgan. Mazkur tuproqlar tarkibida gumus (organik modda) miqdori yuqori bo'lib, uzumzorlar, bog'lar va sabzavot ekinlari uchun qulay hisoblanadi. Ularning tabiiy unumdorligi yuqori, lekin eroziya xavfi ham mavjud.

Tog'li mintaqalar tuproqlari.

Tog'li hududlar asosan O'rta va Janubiy Tyan-Shan hamda Hisor-Zarafshon tizmalari bilan bog'liq. Bu joylarda qo'ng'ir o'rmon tuproqlari, tog'-o'tloq tuproqlari va tog'-cho'l tuproqlari uchraydi. Tog'-o'tloq tuproqlari ozuqa moddalarga boy bo'lib, asosan yaylovlar sifatida foydalaniladi. Bu hududlarda yog'ingarchilik ko'proq bo'lgani uchun tuproq tarkibi namroq va o'simlik qoplami zichroq bo'ladi.

Tuproqni muhofaza qilish So'nggi yillarda.

O'zbekistonda tuproqni asrash, sho'rlanish va eroziyaga qarshi kurashish bo'yicha keng ko'lamlil ishlar olib borilmoqda. "Yer kodeksi", "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun hamda "Tuproq unumdorligini saqlash dasturi" kabi hujjatlar asosida ekologik muvozanatni saqlash choralari ko'rilmogda. Zamonaviy agrotexnik usullar, suvni tejoyvchi tomchilatib sug'orish texnologiyalari va organik o'g'itlardan foydalanish tuproq unumdorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Date: 13th May-2026

Xulosa.

O'zbekiston tuproqlari o'z xilma-xilligi, tabiiy va iqtisodiy ahamiyati bilan ajralib turadi. Cho'l, adir va tog' mintaqalarida shakllangan tuproq turlari mamlakat qishloq xo'jaligi salohiyatining asosini tashkil etadi. Tuproq insoniyat uchun eng muhim tabiiy resurslardan biri bo'lib, uni asrash, to'g'ri ishlov berish va kelajak avlodga sog'lom holda topshirish barchamizning burchimizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdinazarov J., "The effect of various composts on the amount of salts in the soil" Proceedings of International Scientific Conference on Multidisciplinary Studies Hosted online from Moscow, Russia. PP.13-16. 11.03.2024.
2. S.Boltayev, O.Boynazarov, F.Imamov, J.Abdinazarov, B.Turdiyev, D.Artikova. [Tuproq unumdorligiga noan'anaviy orgona-mineral kompostlarni qo'llash samradorligi](#). Life sciences and agriculture. 2021 № 3 (7). 37-53 p.
3. S.M.Boltayev, N.Abdurahimov, J.Abdinazarov, B.Turdiyev. Surxondaryoning taqir tuproqlari sharoitida ingichka tolali g'o'zani parvarishlash agrotexnologiyasida qo'shimcha oziqlantirishning ahamiyati. Qishloq xo'jaligi ekinlarini yetishtirishda dozarb masalalar va uni rivojlantirish istiqbollari nomli konferensiya ma'teriyallari to'plami. T-2020. 105-107-bet.
4. Jamshid, A., & Otabek, K. (2024). THE EFFECT OF COMPOSTS ON THE YIELD OF FINE-FIBER COTTON. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(27), 239-242.
5. Jamshid, A., Saydullo, B., Otabek, P., Umida, M., & Uligberdi, K. (2022). TO STUDY THE EFFECT OF ADDITIONAL NUTRIENTS IN THE CARE OF FINE-FIBER COTTON IN THE CONDITIONS OF BARREN SOILS OF SURKHANDARYA REGION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 156-158.
6. Boltaev, S. M., Abdinazarov, J., & Yusupov, A. (2022). SURXONDARYONING TAQIRSIMON TUPROQLARI SHAROITIDA INGICHKA TOLALI G'O'ZANI PARVARISHLASHDA QO'SHIMCHA OZIQLARNING TA'SIRI O'RGANISH. *World scientific research journal*, 5(1), 50-54.
7. . Abdinazarov. (2024). THE EFFECT OF VARIOUS COMPOSTS ON THE AMOUNT OF SALTS IN THE SOIL. *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies*, 3(3), 13-16. Retrieved from <https://econferenceseries.com/index.php/scms/article/view/4075>
8. Абдиназаров, Ж., & Болтаев, С. (2023). СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИНИНГ ТАҚИРСИМОН ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. *AGROINNOVATSIYA*, 1(1), 118-121.
9. Болтаев, С., Абдиназаров, Ж., & Ибрагимов, Х. (2023). СУРХОНДАРЁНИНГ ТАҚИР ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. *Научный Фокус*, 1(5), 193-196.

Date: 13th May-2026

10. Jamshid, A., & Mahliyo, A. (2024). THE EFFECT OF APPLYING VARIOUS RATES OF COMPOST ON THE AMOUNT OF HARMFUL SALTS IN MODERATELY SALINE MEADOW-TAKIR SOILS. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(35), 277-281.
11. Абдиназаров, Ж., Паянов, О., & Каримова, К. (2024). ТАҚИРСИМОН ТУПРОҚЛАРИ ШАРОИТИДА ТУРЛИ КОМПОСТЛАР, ТУПРОҚНИ УМУМФИЗИКАВИЙ ХОССАЛАРИГА ТАЪСИРИ. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(35), 320-325.
12. РЎЗИЕВА, И., АБДИНАЗАРОВ, Ж., & РЎЗИМУРОДОВ, Д. ASSESSMENT OF THE QUALITY OF IRRIGATED GRASSLAND SOILS. *UNIVERSITETI XABARLARI*, 2020,[3/1] ISSN 2181-7324.
13. Болтаев, И. Б., Аскарлова, З. Ш., & Абдиназаров, Ж. А. (2015). СОДЕРЖАНИЕ ОРГАНИЧЕСКОГО УГЛЕРОДА И ВАЛОВОГО АЗОТА В ПОЧВЕ ПРИ ВНЕСЕНИИ НАВОЗА РАЗЛИЧНОЙ СТЕПЕНИ РАЗЛОЖЕНИЯ. In *Актуальные вопросы развития аграрной науки в современных экономических условиях* (pp. 146-147).
14. Boltayev, S. M., Abdurahimov, N., Abdinazarov, J., & Turdiyev, B. Surxondaryoning taqir tuproqlari sharoitida ingichka tolali g'o'zani parvarishlash agrotexnologiyasida qo'shimcha oziqlantirishning ahamiyati. *Qishloq xo'jaligi ekinlarini yetishtirishda dozarb masalalar va uni rivojlantirish istiqbollari nomli konferensiya ma'teriallari to'plami*.
15. Jamshid, A., & Otabek, X. (2024). BENTONITLI VA FOSFORITLI KOMPOSTLARNING TUPROQDAGI ZARARLI TUZLAR MIQDORIGA TA'SIRI. *Научный Фокус*, 2(20), 1-3.
16. Абдиназаров, Ж., & Курбанов, А. (2024, December). ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШЛАШДА ҚЎШИМЧА ОЗИҚАЛАРНИНГ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 3, No. 29, pp. 80-83).
17. Jamshid, A., & Otabek, K. UOT 631.67: 631.4 DISTRIBUTION AND APPLICATION OF BIOGUM IN AGRICULTURE.
18. Jamshid, A., & Mahliyo, A. (2024, December). ҚО 'SHIMCHA OZIQUALARNING INGICHKA TOLALI G 'O 'ZANI O 'SISH VA RIVOJLANISHDA TA'SIRI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 3, No. 29, pp. 106-110).
19. Jamshid, A., & Asror, K. (2024). THE COMPOSITION OF VARIOUS COMPOSTS BASED ON BENTONITE, PHOSPHORITE, AND MANURE USED IN THE EXPERIMENT. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 4(40), 95-99.
20. Болтаев, С., Бойназаров, О., Имамов, Ф., Абдиназаров, Ж., Артиқова, Д., & Турдимов, Б. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ НЕТРАДИЦИОННЫХ ОРГАНО-МИНЕРАЛЬНЫХ КОМПОСТОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ПЛОДОРОДИЯ ПОЧВЫ. *Life Sciences and Agriculture*, (3-4 (7-8)), 46-61.
21. Абдиназаров, Ж., Мурадова, Ш., & Бегалиева, Н. (2025). ТУПРОҚГА ТУРЛИ КОМПОСТ ҚЎЛЛАНИЛГАНДА ТУПРОҚНИ УМУМФИЗИК ХОССАЛАРИГА

Date: 13th May-2026

ТАЪСИРИ. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(29), 114-120.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

